

Βυζαντινά αριστουργήματα της Αθήνας μας: Εισόδια της Θεοτόκου - «Καπνικαρέα» (Πάνος Ν. Αβραμόπουλος, M.Sc Δ/χος Μηχανικός Ε.Μ.Π.)

/ [Πεμπτούσια](#)

Μια από τις πανέμορφες και περίτεχνες αρχιτεκτονικά εκκλησίες που στολίζουν το κέντρο της Αθήνας, είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου-«Καπνικαρέα». Φαίνεται πως η Παναγία αντίπερα στην άφρονα καταστροφική μανία των ανθρώπων, να καταστρέφουν τα πολιτισμικά μνημεία για εμπορικούς, ρυμοτομικούς και άλλους ανόητους λόγους, προστάτευε την εκκλησία στις επιχειρήσεις κατεδάφισής της. Ιστορικά καταγράφονται τουλάχιστον δυο φορές, κατά τις οποίες ο ναός βρέθηκε πρό της κατεδάφισης. Η μια ήταν το 1834 οπότε και απεσοβήθη με την παρέμβαση του βασιλιά της Βαυαρίας του Λουδοβίκου, ο οποίος ήταν ο πατέρας του έλληνα βασιλιά Όθωνα. Και η δεύτερη ήταν το 1863 οπότε και απεσοβήθη ο ναός, με την δραστική παρέμβαση του τότε Μητροπολίτη Αθηνών Θεόφιλου. Αρκετές ιστορικές αναφορές και δοξασίες υπάρχουν σχετικά με το προσωνύμιο «Καπνικαρέα». Ήδη από τον 19-ο αιώνα το όνομα «Καπνικαρέα» στην λαϊκή συνείδηση, παρέπεμπε σε άσχημη γυναίκα μεγάλης ηλικίας. Κάτι που επαγωγικά παρέπεμπε, στην βεβαρυμμένη από απόψεως συντήρησης κατάσταση του

ναού.

Κατά άλλες εκδοχές το επίθετο «Καπνικαρέα» ήρε την καταγωγή του στον καπνικάριο εισπράκτορα του καπνικού φόρου, του φόρου που συναρτώνταν με τις οικοδομές και είχε θεσμοθετήσει ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄, ο οποίος υπήρξε ιδιοκτήτης του ναού. Ενώ η εκκλησία λεγόταν και «Καμουκαρέα» και «Καμουχαριώτισσα». Καμουκαρέα σχετικά με το γεγονός, ότι ήταν δίπλα στα μαγαζιά πώλησης «καμουκάδων», ήτοι μεταξωτών υφασμάτων. Κατά μια ακόμα άλλη εκδοχή ονομάζονταν «καμουχαριώτισσα», δοθέντος ότι η εικόνα της Παναγίας ήταν σκεπασμένη με μεταξωτό ύφασμα «καμουχά», ή ακόμα γιατί «έκαμε χάρες». Τέλος κατά μια άλλη ερμηνεία, η εκκλησία ονομαζόταν της «βασιλοπούλας», ονοματοδοσία που κυριάρχησε στα χρόνια της οθωμανικής δουλείας, δοθέντος ότι ο ναός χτίστηκε σε θέση προγενέστερης εκκλησίας του 5ου αιώνα, της οποίας ιδιοκτήτης ήταν η αυτοκράτειρα της Αθήνας Ευδοκία, για την οποία ακόμα θρυλείται, ότι οικοδόμησε δώδεκα επίσης εκκλησίες στην Αθήνα.

Ως χρονολογία οικοδόμησης του ναού θεωρείται το 1050. Σε ότι αφορά την αρχιτεκτονική του τεχνοτροπία, είναι τετρακίονιος σταυροειδής εγγεγραμμένος με νάρθηκα και οκταγωνικό τρούλο. Ορισμένες από τα πλίνθες της τοιχοποιίας δημιουργούν σταυρούς και μεταφέρθηκαν από παλαιοχριστιανικά μνημεία. Στα υψηλά σημεία της τοιχοποιίας υιοθετείται έξω εδώ, όπως και σε άλλους βυζαντινούς ναούς, το πλινθοπερίκλειστο σύστημα, με οδοντωτές ταινίες. Παράλληλα με το βασικό σώμα του ναού, στο βόρειο τμήμα κατά τα τέλη του 18-

ου αιώνα οικοδομήθηκε παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας, το οποίο στα χρόνια του αγώνα της εθνεγερσίας, συντηρήθηκε από τον οπλαρχηγό του '21 Πρέντζα. Και εξ' αυτού του λόγου, η εκκλησία ονομαζόταν Παναγία Πρέντζα. Προσάρτημα του βασικού ναού, που οικοδομήθηκε αργότερα, είναι και ο έξω νάρθηκας ο οποίος διαθέτει τρεις θόλους, που εδράζονται σε κίονες, οι οποίοι με την σειρά τους στηρίζουν τρεις δίριχτες κεραμόσκεπες στήλες και διαθέτει ακόμα δίλοβα παράθυρα, που προσδίδουν ξεχωριστή χάρη και μεγαλοπρέπεια στο σύνολο οικοδόμημα του ναού.

Σε ότι αφορά τώρα την εσωτερική αισθητική του ναού, φέρει τοιχογραφίες του πρόσφατου παρελθόντος. Πιθανός χρόνος δημιουργίας τους είναι τα μέσα του 20ου αιώνα, ενώ η Πλατυτέρα αποτελεί έργο του 1942 και είναι φιλοτεχνημένη από τον σπουδαίο Έλληνα ζωγράφο και λογοτέχνη Φώτη Κόντογλου. Ιδιαιτέρου αισθητικού κάλλους είναι ο κυκλικός ξυλόγλυπτος άμβωνας. Σημειώνοντας ακόμα ότι στην δυτική πλευρά της εκκλησίας, έχουν τοποθετηθεί στην τοιχοποιία επιγραφές και γλυπτά. Το τέμπλο του ναού είναι μαρμάρινο και συνιστά ακριβές αντίγραφο εκείνου της Μονής Καισαριανής. Τα κιονόκρανα επίσης στο εσωτερικό της εκκλησίας είναι κορινθιακού ρυθμού. Τέλος το μωσαϊκό στο τμήμα της εισόδου, επιμελήθηκε η Έλη Βοίλα το 1936. Ήδη από το 1931, ο ναός της «Καπνικαρέας» αποτελεί επίσημο πανεπιστημιακό ναό της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, για τις ακαδημαϊκές ανάγκες των φοιτητών. Ο ναός της «Καπνικαρέας» είναι από τα ορθόδοξα στολίδια, που λαμπρύνουν την πολιτισμική φυσιογνωμία των Αθηνών.